

XUJUN XI KÚCHA KIS'ENDA KÚ XUJUN XI KÚCHA FUE NDIYA'E NANGI'E_XUTA NIMA

Katengu sa mayo kui nu xi tjimáña xutá xi inchatetjúnra ngande'e nga ma lesiu Ngats'enda xujun xi kis'enda OPLEV/CG--/2023, nga kúcha fue ndiya'e kú kúcha kis'enda nga chjinengiyarā xutā, ngindegi'e, nga tji'miya, nga ngije animā kú xi tsjuarā kjuakixii' xutā nima kú xutā jmaa, kuācha ki'miyarē xukúcha nga kis'enda xujun SUP-REC-231/2023, xi kitsínda Sala superior del Tribunal Electoral del Poder Judicial de la Federación kú en xi kis'enda OPLEV/CG113/2023 tse'e Consejo General del Organismo Público Local Electoral del Estado de Veracruz.

Kui xujun machjen nga xukúcha fue ndiya'e, xutā xi chjinengiyarā, ngande, xutā xi minchabase, kú nguije én xi chubaya.

Xutā xi inchatetjúnra ngande'e nga ma lesiu Ngats'enda kjuā'ñú tjinra nga tsuya kjuakixi xi tjinra ngije xutā, tū xi ndá ngatsi'in xki, tjuujun nga kjantjai xá, xukú xutā nima. Kú kui kjuā nga tjún chjinengiyamára.

Najmi xi tjin nga chjinengiyarā xutā ja k'ia basenijmijun najmi xi mejénra, xi méjínra nga ma kú kúcha 'benda kjuati. Nga ña'án xki kjuakixi'e xutā nima, marā kjuanda najmi xi tjé jure kú ja kuācha bitjujin najmi xi ndá machjenra ngande'a.

Najmi xi chjinengiya machjen nga kúcha tsikjo xutā kú k'ia ninda ngu xujun, ja k'ia sakundiyarā kjuakitakun'e xutā nima najmi xi ña'án najmi xi tsuya xutā xi inchatetjúnra ngande'e nga ma lesiu Ngats'enda

Xujun kjuakixi'e Ngats'enda teján ngande'a xutā nima xi kjiyarā xki: náhuatl, huasteco, tepehua, otomí, totonaca, zapoteco, popoluca, mixe, chinanteco, mazateco, maya, zoque y mixteco. Ngije kui ngandee chjinengiyarā xutā xi, tengu ngande (**Chicontepec, Huayacocotla, Tamiahua, Papantla, Zongolica, Yanga, Actopan, Soledad Atzompa, Santiago Sochiapa, Acayucan y Las Choapas**).

Ngije kui en xi chjinengiyarā:

Xutā xi kichjajin ngande'e xutā nima kú xutā jmaa nga sakúxarē ngande kú nga kjantjai xá xutā xi ngudsijin kjuakitakun'e Ngats'enda.	Yachjin nima kú yachjin jmaa xi bas'ejinre xutā xi ngu ndsijin kjuakitakun'e.
Ja nisti nima kú xutā jmaa xi bas'ejinre xutā xi ngu ndsijin kjuakitakun'e nga kjantjai xá Ngats'enda.	Kjuakixi'e xutā nima kú xutā jmaa.

XUJUN XI KÚCHA KIS'ENDA KÚ XUJUN XI
KÚCHA FUE NDIYA'E NANGI'E_XUTÀ NIMA

Tu xi ndá makjínra xutá najmi xi chjinengiyará, ngije kui en xi ba'íra ngisa:

Ndiya	Najmi xi chjinengiyará xutá ngande nima												
<p>I. Xutá xi kichjajin ngande'e xutá nima kú xutá jmaá nga sakúxare ngande kú nga kjantjai xá xutá xi ngudsijin kjuakitakun'e Ngats'enda.</p>	<p>A. Lesiy xi kumá s'ema xutá xi inchatetjúnra ngande'e nga ma lesiy Ngats'enda kitsi'in kjuakixi'e kajin ndabaxá (nga 'nú kitsi'in xki xutá nima), xutá xi ngudsijin kjuakitakun'e xi kjantjai xá kú xi kitsingu xikjin kjuá'nú tjinra nga tsjuará kjuá xutá nima nga kjantjai xá ndabaxá'e; kú ñajaan ndabaxá tjinra nga tsjuará kjuá yachjin nima nga kjantjai xá ndabaxá'e.</p> <p>1. ¿A ndá chaseeri nga kuácha ña'an?</p> <p>2. ¿A xú kúcha ndá ña'an ngisa nga tjin xi sakurá xá xutá ngandeeri?</p> <p>B. Lesiy xi kumá s'ema xutá xi inchatetjúnra ngande'e nga ma lesiy Ngats'enda kitsi'in kjuakixi'e jó ngande xi inchatetjúnra ndabaxá (jma nga 'nú tjin ngisa xutá nima) tu xi xutá xi ngudsijin kjuakitakun'e xi kjantjai xá kú xi kitsingu xikjin kjuá'nú tjinra nga tsjuará kjuá xutá nima nga kjantjai xá xutá xi minchatsínda xujun kjuakixi'e naxinanda'e Ngats'enda</p> <p>1. ¿A ndá chaseeri nga kuácha ña'an?</p> <p>2. ¿A xú kúcha ndá ña'an ngisa nga tjin xi sakurá xá xutá ngandeeri?</p>												
<p>II. Yachjin nima kú yachjin jmaá xi bas'ejinre xutá xi ngu ndsijin kjuakitakun'e.</p>	<p>1. ¿Kúcha ndá mandaya ngisa tu xi ña'an xki yachjin ngandeeri nga ba'íra kjuá nga bas'ejinra xutá xi ngudsijin kjuakitakun'e xi kjantjai xá?</p> <p>2. ¿Mí najmi xi mejénri nga tsi'in xutá xi inchatetjúnra lesiy tu xi ña'an xki yachjin ngandeeri nga ba'íra kjuá nga bas'ejinra xutá xi ngudsijin kjuakitakun'e xi kjantjai xá?</p>												
<p>I. III. Ja nisti nima kú xutá jmaá xi bas'ejinre xutá xi ngu ndsijin kjuakitakun'e nga kjantjai xá Ngats'enda.</p>	<p>1. ¿Kúcha ndá mandaya ngisa tu xi ña'an xki ja nistij ngandeeri nga ba'íra kjuá nga bas'ejinra xutá xi ngudsijin kjuakitakun'e xi kjantjai xá??</p> <p>2. ¿Mí najmi xi mejénri nga tsi'in xutá xi inchatetjúnra lesiy tu xi ña'an xki ja nistij ngandeeri nga ba'íra kjuá nga bas'ejinra xutá xi ngudsijin kjuakitakun'e xi kjantjai xá?</p>												
<p>I. IV. Kjuakixi'e xutá nima kú xutá jmaá.</p>	<p>1. ¿A tjin xutá xá xi ndá baseñajunra ngandeeri?</p> <p>2. Kúcha bixij ji, ¿'Yá xi mejenra nga tsjúá kjuakixij xutá xi ndá tsi'in xki ngadeejnú?</p> <table border="1" data-bbox="594 1612 1040 1871"> <thead> <tr> <th></th> <th>Já xá</th> <th>jun</th> <th>junjin</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>A</td> <td>Xutá xi fíchu junta.</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>B</td> <td>Já xá ngandee.</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Já xá	jun	junjin	A	Xutá xi fíchu junta.			B	Já xá ngandee.		
	Já xá	jun	junjin										
A	Xutá xi fíchu junta.												
B	Já xá ngandee.												

Ndiya	Najmi xi chjinengiyarà xutà ngande nìma			
	C	Ngije xutà xi tjinrà xá.		
	D	Xutà xá ngjña.		
	E	A xù kja'í ('yá ni)		
	3. ¿Mí najmi xi tjinrà nga 'béra ngu xutà ngandeeri tú xi ba'íra kjuà nga kjántjai tú mí?			
		Najmi xi tjinrà nga 'béra	jun	junjin
	A	Tjinrà nga ngande nìma kitján.		
	B	Tjinrà nga ngande nìma kitúkja.		
	C	Tjinrà nga én nìma chja.		
	D	Tjinrà nga xutà nìma jácha'e.		
	E	Tjinrà nga tú mí xá xi je ja'a ngande'a		
	F	Tjinrà nga je sa kisasettjúnra ngande'a		
	G	Nà tú mí kjuanda xi je sa kitsi'in ngande'a		
	H	Nga je sa ya nga tjóra ngande'a		
	I	Nga tú mí xá xi je kitsi'in ngande'a		

XUJUN XI KÚCHA KIS'ENDA KÚ XUJUN XI
KÚCHA FUE NDIYA'E NANGI'E_XUTÀ NÌMA

Ndiya	Najmi xi chjinengiyarà xutà ngànde nìma		
	J	Tsa nga je tų mí xá xi je kitsi'ín kju tsa tų mí najmí xi je 'yénda.	
	K	Tsa nga tų mí xutà xi kitsíngurà xikjin xi minchabaseñajunrà xutà nìma	
	L	A xų kja'í (jmá xi kui)	
4. ¿Kúcha ndá chaseeri ngisa tų xi yarà xi ndá tsi'ín xkí ngàndeeri?			

Tjín xutà xi ja xin ja xín tjinrà xa'e, xukú xi tsinda xujun xi chjinengiyaa, xi basera xi ndá ngatuma ngije najmi xi ña'án kú xi tsi'ín xkí kjuakixii'e xutà xi chjinengiyarà, xutà xi 'ñú be ngat'a'e xutà nìma. Nde kuácha 'bé xutà xi basera nga chjinengiya.

Kuácha bakjanya kui kjuà nga chjinengiya:

- Nga 'bénda, kja nga mandá ngije xujun xi níchjen nga chjinengiya, xukú xujun nga níkit'e, najmi xi 'bénda kú najmi xi ña'án. Kja nga 'miyarà xutà kú kja nga ba'íra najmi xi ña'án.
- Nga 'miya, kja nga 'bétku xutà ngànde jmá nga kinikít'e; jmá nga ba'íra ngije xutà ngànde nìma xi kichjajin ngije én xi tjin ngat'a'e nga chjinengiyarà xutà kú k'ia jmá nga s'endá nitjin nga chjinengiya kú kúcha ndá mejénrà nga chjinengiyarà.
- Nga s'éndá, kja nga tų má xutà ngànde nìma ndá baseyarà xujun xi kitsa'íra.
- Nga chjinengiya, nitjin nga chjinengiyarà xutà xi kichjajin ngànde nìma, jmá nga basenijmijun kú s'endaju xutà xi inchatetjúnrà lesiü Ngats'enda.

XUJUN XI KÚCHA KIS'ENDA KÚ XUJUN XI
KÚCHA FUE NDIYA'E NANGI'E_XUTĀ NĪMA

Kjíá nga ba'íra ngande tú xi tsingiya jan nítjin ndiya kicha ndi'í consulta.indigena@oplever.org.mx ngande'e xutā xi inchatetjúnra lesiú Ngats'endá ngije kjuakitakun'e xi isenijmi nga ik'étku.

- Nga 'natsjé xkí, nga 'bétku ngije najmi xi kis'endá.
- Nga 'miya kúcha tsitju xkí, kjia nga 'miyarā ngije xutā naxinanda, jmá nga matku ngije xutā xi kichjajin. Tjinra nga nik'atiu ngije én nīma kú nikijin ngande kicha ndi'e xutā xi inchatetjunra lesiú Ngats'enda, www.oplever.org.mx/consulta-indigena/.
- Kjia nga mandá kjuakixi'e xi kjéngira xutā xi inchatetjúnra lesiú Ngats'enda ngije najmi xi ña'án kú najmi xi tsi'fn xkí xutā ngande nīma.

